

Τοπική πολιτιστική ανάπτυξη και ΤΠΕ

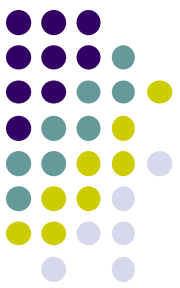

**Εισαγωγή στις βασικές
έννοιες: τοπική πολιτιστική
ανάπτυξη και στη χρήση των
ΤΠΕ για τον πολιτισμό**

Αλέξανδρος Γ. Καπανιάρης

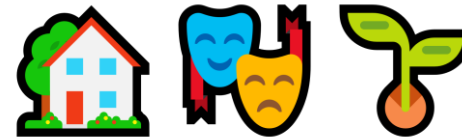
Μεταδιδακτορικός Ερευνητής Δ.Π.Θ.

Καθηγητής – Σύμβουλος Ε.Α.Π. – ΨΑΕ60

Έννοιες και Βασικοί Όροι

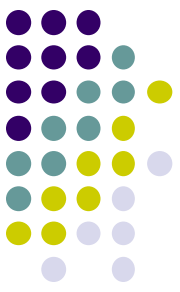
Τοπική Πολιτιστική Ανάπτυξη

- Αναφέρεται στις προσπάθειες αναβάθμισης και ενίσχυσης του πολιτισμού σε επίπεδο τοπικών κοινοτήτων.
- Συνδέεται με τη διατήρηση, ανάδειξη και αξιοποίηση της πολιτιστικής ταυτότητας και της τοπικής κληρονομιάς.
- Προωθεί τη βιώσιμη ανάπτυξη μέσω του πολιτισμού.
- Υποστηρίζει τη δημιουργία πολιτιστικών υποδομών, φεστιβάλ, εκπαιδευτικών προγραμμάτων, δικτύων συνεργασίας.

 Λέξεις-κλειδιά: πολιτισμός, τοπική ταυτότητα, βιωσιμότητα, κοινότητα

 Παράδειγμα: Το φεστιβάλ «Φεγγάρια στον Αρχαιολογικό Χώρο Φιλίππων» συμβάλλει στην πολιτιστική ταυτότητα της περιοχής και ενισχύει την τοπική οικονομία.

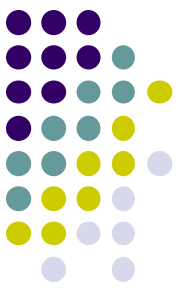
Έννοιες και Βασικοί Όροι

Τοπική Πολιτιστική Ανάπτυξη

Θεωρητική Κατανόηση (1/2)

Η τοπική πολιτιστική ανάπτυξη αποτελεί μία στρατηγική που ενισχύει την **πολιτιστική έκφραση** και **δημιουργικότητα** εντός μιας τοπικής κοινότητας. Αναγνωρίζει την πολιτιστική κληρονομιά (**υλική και άυλη**) ως μοχλό για την **κοινωνική συνοχή**, την ενίσχυση της **τοπικής ταυτότητας** και την αειφόρο ανάπτυξη. Η πολιτιστική πολιτική σε τοπικό επίπεδο πρέπει να είναι συμμετοχική και να ενσωματώνει τις ανάγκες και τα χαρακτηριστικά της τοπικής κοινωνίας.

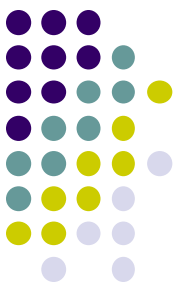
Έννοιες και Βασικοί Όροι

Τοπική Πολιτιστική Ανάπτυξη

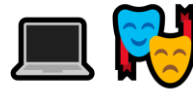
Θεωρητική Κατανόηση (2/2)

Οι Τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνιών (ΤΠΕ) έχουν μετασχηματίσει ριζικά τον τρόπο που παράγεται, διαδίδεται και καταναλώνεται ο πολιτισμός. Οι ΤΠΕ επιτρέπουν την **ευρεία διάχυση της πολιτιστικής γνώσης μέσω διαδικτύου**, τη δημιουργία βάσεων δεδομένων, την **εικονική αναπαράσταση μνημείων** και αντικειμένων πολιτιστικής αξίας, καθώς και την **αλληλεπίδραση του κοινού με την πολιτιστική εμπειρία**.

Έννοιες και Βασικοί Όροι

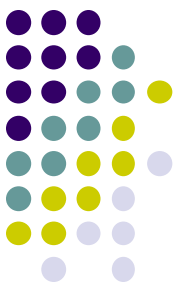
ΤΠΕ και Πολιτισμός

- Οι Τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνιών (ΤΠΕ) λειτουργούν ως εργαλεία διατήρησης, προβολής και εκπαίδευσης σε θέματα πολιτισμού.
- Διευκολύνουν την ψηφιοποίηση και την ευρεία προσβασιμότητα στην πολιτιστική κληρονομιά.
- Ενισχύουν τη διαδραστικότητα, τη συμμετοχή του κοινού, τη δημιουργία ψηφιακών εφαρμογών, βάσεων δεδομένων, εικονικών μουσείων.

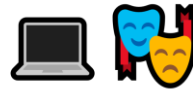
 Λέξεις-κλειδιά: ψηφιοποίηση, διαδραστικότητα, προσβασιμότητα, πολιτισμική τεκμηρίωση

 Παράδειγμα: Η πλατφόρμα «Europeana» παρέχει πρόσβαση σε εκατομμύρια ψηφιακά τεκμήρια της ευρωπαϊκής πολιτιστικής κληρονομιάς.

Έννοιες και Βασικοί Όροι

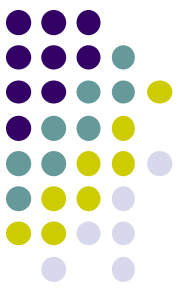
ΤΠΕ και Πολιτισμός

Θεωρητική Κατανόηση

Η αξιοποίηση των ΤΠΕ επιτρέπει νέες μορφές ερμηνείας, αφήγησης και πρόσβασης στον πολιτισμό. Ενδεικτικά παραδείγματα είναι τα διαδραστικά μουσεία, οι εφαρμογές επαυξημένης ή εικονικής πραγματικότητας, οι πλατφόρμες ψηφιοποίησης (όπως το Europeana), καθώς και οι εκπαιδευτικές εφαρμογές πολιτιστικής μάθησης.

Η κριτική ανάλυση αυτών των εργαλείων είναι κρίσιμη, ώστε οι χρήστες να αντιληφθούν τη σημασία της ακρίβειας στην τεκμηρίωση, της πολυφωνίας στην αφήγηση, καθώς και της διατήρησης της αυθεντικότητας, αποφεύγοντας τον εντυπωσιασμό εις βάρος της πολιτισμικής αξίας.

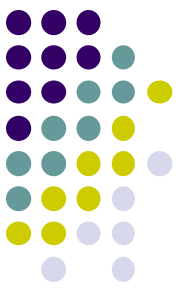
Έννοιες και Βασικοί Όροι

Σημασία στην Τρέχουσα Συγκυρία

- Η παγκοσμιοποίηση και η ψηφιακή μετάβαση καθιστούν επιτακτική την ανάδειξη και προστασία της τοπικής πολιτιστικής ταυτότητας.
- Οι ΤΠΕ ενισχύουν τη βιωσιμότητα των πολιτιστικών δραστηριοτήτων σε περιόδους κρίσεων (π.χ. πανδημία COVID-19).
- Προσφέρουν νέα εργαλεία για την εκπαίδευση, την πολιτιστική επιχειρηματικότητα και την τουριστική ανάπτυξη.

 Λέξεις-κλειδιά: ψηφιακή μετάβαση, ανθεκτικότητα, τοπικότητα, τουρισμός

.

Έννοιες και Βασικοί Όροι

Πολιτιστική Κληρονομιά: Υλική, Άυλη και Ψηφιακή

- **Υλική:** αρχαιολογικοί χώροι, μνημεία, αντικείμενα τέχνης.
- **Άυλη:** γλώσσα, προφορική παράδοση, μουσική, τελετές, λαϊκές τέχνες.
- **Ψηφιακή:** πολιτιστικοί πόροι που έχουν δημιουργηθεί ή τεκμηριωθεί ψηφιακά (αρχεία, βίντεο, εφαρμογές, τρισδιάστατα μοντέλα).
- Η προστασία της κληρονομιάς απαιτεί θεσμικό πλαίσιο, τεχνογνωσία και ενεργό συμμετοχή της κοινότητας.

 Λέξεις-κλειδιά: τεκμηρίωση, πολιτιστικά δεδομένα, συντήρηση, UNESCO

 Παράδειγμα: Η UNESCO καταγράφει άυλα πολιτιστικά στοιχεία, όπως η Μεσογειακή διατροφή ή το Ρεμπέτικο, ως παγκόσμια πολιτιστική κληρονομιά.

Έννοιες και Βασικοί Όροι

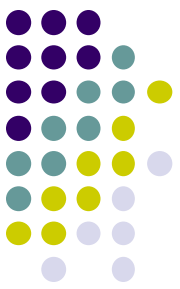
Πολιτιστική Κληρονομιά: Υλική, Άυλη και Ψηφιακή Θεωρητική Κατανόηση

Η πολιτιστική κληρονομιά χωρίζεται σε τρεις βασικές κατηγορίες:

- Υλική: περιλαμβάνει φυσικά αντικείμενα και τοπία, όπως μουσεία, ιστορικά κτίρια, έργα τέχνης, αρχαιολογικοί χώροι.
- Άυλη: αφορά την προφορική παράδοση, τη μουσική, τις τελετουργίες, τα έθιμα, τη γλώσσα, τη χειροτεχνία.
- Ψηφιακή: αναφέρεται σε ψηφιοποιημένα ή πρωτογενώς ψηφιακά τεκμήρια πολιτισμού, όπως αρχεία, εικονικά μουσεία, βίντεο, ιστοσελίδες πολιτιστικών φορέων.

Η συνειδητοποίηση της διασύνδεσης μεταξύ αυτών των τριών διαστάσεων επιτρέπει στους/στις εκπαιδευόμενους/ες να δουν τον πολιτισμό ως ένα δυναμικό και πολυεπίπεδο σύστημα, το οποίο επηρεάζεται από τεχνολογικές εξελίξεις, κοινωνικές πρακτικές και ιστορικές συνθήκες.

Έννοιες και Βασικοί Όροι

Συμμετοχικότητα και Συλλογικότητα

- Η πολιτιστική δράση ενισχύεται όταν ενεργοποιούνται οι πολίτες ως συν-δημιουργοί.
- Οι συμμετοχικές πρακτικές (π.χ. ψηφιακά αρχεία από κοινότητες, crowdsourcing) προωθούν την κοινωνική συνοχή και την ισότητα στην πρόσβαση στον πολιτισμό.
- Ενισχύουν την αίσθηση του «ανήκειν» και δημιουργούν νέες μορφές ταυτότητας.

 Λέξεις-κλειδιά: κοινότητες, συν-δημιουργία, πολιτιστική δημοκρατία, κοινωνική ένταξη

 Παράδειγμα: Το έργο «Wiki Loves Monuments» ενεργοποιεί πολίτες να καταγράφουν φωτογραφικά την πολιτιστική κληρονομιά της χώρας τους.

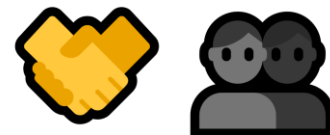
.

.

Έννοιες και Βασικοί Όροι

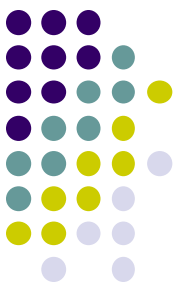
Συμμετοχικότητα και Συλλογικότητα

Θεωρητική Κατανόηση (1/2)

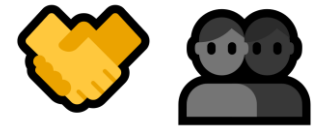
Η έννοια της συμμετοχικότητας αφορά την ενεργή εμπλοκή των πολιτών σε δράσεις πολιτιστικής δημιουργίας, διαχείρισης και διάδοσης. Πλατφόρμες crowdsourcing, συμμετοχικά αρχεία προφορικής ιστορίας, τοπικά φεστιβάλ και κοινοτικές πρωτοβουλίες είναι μόνο μερικά παραδείγματα.

Η συλλογικότητα, ως κοινωνική πρακτική, ενισχύει την κοινή πολιτιστική ταυτότητα και δημιουργεί δίκτυα συνεργασίας μεταξύ πολιτών, φορέων και δημιουργών. Η χρήση ψηφιακών εργαλείων, όπως ομάδες σε κοινωνικά δίκτυα ή κοινά αρχεία, ενδυναμώνει τέτοιες πρακτικές.

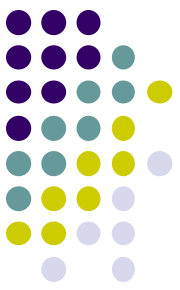
Έννοιες και Βασικοί Όροι

Συμμετοχικότητα και Συλλογικότητα

Θεωρητική Κατανόηση (2/2)

Η βιώσιμη πολιτιστική ανάπτυξη επιδιώκει την ισορροπία μεταξύ διατήρησης της πολιτιστικής κληρονομιάς και οικονομικής-τουριστικής αξιοποίησης, λαμβάνοντας υπόψη τις ανάγκες των μελλοντικών γενεών. Οι ΤΠΕ μπορούν να συμβάλουν, εφόσον χρησιμοποιούνται υπεύθυνα, στην τεκμηρίωση και προώθηση της πολιτιστικής ταυτότητας με διαρκή τρόπο.

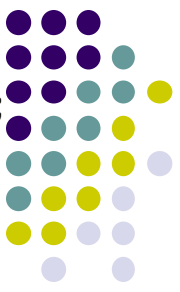
Ερωτήματα

Ποια στοιχεία της πολιτιστικής κληρονομιάς (υλικά ή άυλα) της περιοχής μας κινδυνεύουν να χαθούν ή δεν είναι αρκετά γνωστά;

Με ποιους τρόπους θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν οι ΤΠΕ για να τα προβάλλουμε ή να τα διασώσουμε;

Πώς μπορούμε να ενισχύσουμε τη συμμετοχή των πολιτών (και ιδιαίτερα των νέων) σε τέτοιες πολιτιστικές πρωτοβουλίες;

Ποια παραδείγματα από άλλες περιοχές γνωρίζουμε που έχουν αξιοποιήσει με επιτυχία την πολιτιστική τους ταυτότητα με ψηφιακά μέσα;

Ποια είναι ένα σημαντικό στοιχείο της πολιτιστικής κληρονομιάς της περιοχής σας;

Απάντηση: Η παλιά πετρόχτιστη εκκλησία του Αγίου Νικολάου και τα παραδοσιακά πανηγύρια του καλοκαιριού.

Ποιο πολιτιστικό στοιχείο θεωρείτε ότι κινδυνεύει να χαθεί;

Απάντηση: Η τοπική διάλεκτος και κάποια παλιά παραδοσιακά τραγούδια που δεν τραγουδιούνται πια από τους νέους.

Πώς μπορούν οι ΤΠΕ να βοηθήσουν στη διάσωση αυτών των στοιχείων;

Απάντηση: Μέσα από ηχογραφήσεις και βίντεο των τραγουδιών, δημιουργία ιστοσελίδας ή podcast με ντόπιους που μιλούν τη διάλεκτο.

Μπορείτε να σκεφτείτε μια ψηφιακή δράση που θα έκανε τον πολιτισμό της περιοχής σας πιο ελκυστικό σε νέους/ες;

Απάντηση: Ένα παιχνίδι επαυξημένης πραγματικότητας (AR) που θα ξεναγεί τους επισκέπτες στον παλιό οικισμό και θα τους δείχνει πώς ήταν το χωριό στο παρελθόν.

Τι σημαίνει για εσάς «συμμετοχικός πολιτισμός»;

Απάντηση: Όταν οι κάτοικοι έχουν λόγο και συμμετέχουν στις αποφάσεις για πολιτιστικά θέματα και δράσεις, όχι μόνο οι ειδικοί ή οι αρχές.

Πώς θα μπορούσε να οργανωθεί μια συλλογική πολιτιστική δράση στην κοινότητά σας;

Απάντηση: Μέσα από ένα εργαστήριο όπου νέοι και ηλικιωμένοι δημιουργούν μαζί ένα ψηφιακό αρχείο με φωτογραφίες και αναμνήσεις του χωριού.

Τι θα κερδίζατε εσείς προσωπικά από μια τέτοια δράση;

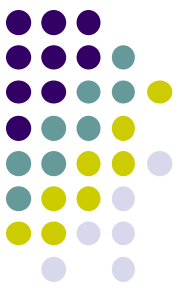
Απάντηση: Θα μάθαινα περισσότερα για την ιστορία του τόπου μου και θα ένιωθα ότι συμμετέχω σε κάτι σημαντικό για την κοινότητά μου.

Ποια προβλήματα μπορεί να αντιμετωπίσουμε όταν χρησιμοποιούμε ψηφιακά μέσα στον πολιτισμό;

Απάντηση: Κίνδυνος αλλοίωσης της αυθεντικότητας, ψηφιακός αποκλεισμός για όσους δεν έχουν πρόσβαση ή δεξιότητες.

Πώς μπορούμε να εξασφαλίσουμε ότι οι ψηφιακές πολιτιστικές δράσεις είναι προσβάσιμες σε όλους/όλες;

- **Απάντηση:** Με εκπαίδευση, υποστήριξη τοπικών ομάδων, χρήση απλής τεχνολογίας, μεταφράσεις/υπότιτλους, προσβασιμότητα για ΑμεΑ.

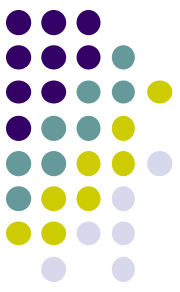
Δραστηριότητα 1

«Ο πολιτισμός της περιοχής μου και η ψηφιακή του προοπτική»

Στόχοι της δραστηριότητας:

Οι επιμορφούμενοι/ες θα:

- Αναγνωρίσουν πολιτιστικά στοιχεία της περιοχής τους (υλικά, άυλα, ψηφιακά).
- Κατανοήσουν τη σημασία της συμμετοχής της κοινότητας στη διατήρηση και ανάδειξη του πολιτισμού.
- Ανταλλάξουν ιδέες για το πώς οι ΤΠΕ μπορούν να χρησιμοποιηθούν δημιουργικά στον πολιτισμό.
- Εξασκηθούν στη συλλογική έκφραση και συζήτηση.

Δραστηριότητα 1

«Ο πολιτισμός της περιοχής μου και η ψηφιακή του προοπτική»

Οδηγίες προς τους εκπαιδευόμενους/ες:

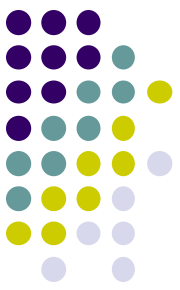
1. Καταιγισμός ιδεών (5 λεπτά):

Καταγράψτε 2–3 πολιτιστικά στοιχεία της περιοχής σας που θεωρείτε σημαντικά. Σκεφτείτε τι σας έρχεται πρώτα στο μυαλό όταν μιλάτε για τον πολιτισμό του τόπου σας.

2. Συζήτηση σε ομάδα (15–20 λεπτά):

Συζητήστε τα παρακάτω ερωτήματα και κρατήστε σημειώσεις:

- Ποια στοιχεία της πολιτιστικής κληρονομιάς (υλικά ή άυλα) της περιοχής μας κινδυνεύουν να χαθούν ή δεν είναι αρκετά γνωστά;
- Με ποιους τρόπους θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν οι ΤΠΕ για να τα προβάλλουμε ή να τα διασώσουμε;
- Πώς μπορούμε να ενισχύσουμε τη συμμετοχή των πολιτών (και ιδιαίτερα των νέων) σε τέτοιες πολιτιστικές πρωτοβουλίες;
- Ποια παραδείγματα από άλλες περιοχές γνωρίζουμε που έχουν αξιοποιήσει με επιτυχία την πολιτιστική τους ταυτότητα με ψηφιακά μέσα;

Δραστηριότητα 1

«Ο πολιτισμός της περιοχής μου και η ψηφιακή του προοπτική»

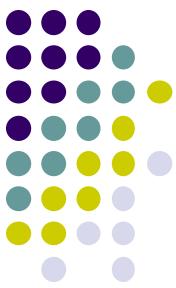

Οδηγίες προς τους εκπαιδευόμενους/ες:

1. Παρουσίαση στην ολομέλεια (10–15 λεπτά):

Κάθε ομάδα παρουσιάζει συνοπτικά τις βασικές της σκέψεις (π.χ., με έναν εκπρόσωπο), εντοπίζοντας:

1. Ένα πολιτιστικό στοιχείο με ιδιαίτερη σημασία
2. Μια ψηφιακή ιδέα/πρόταση για την ανάδειξή του

1. Φύλλο εργασίας ομάδας (σε έντυπη ή ψηφιακή μορφή)

Περιλαμβάνει:

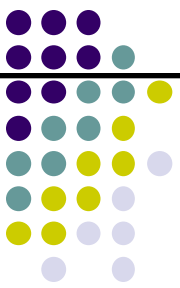
- 2–3 πολιτιστικά στοιχεία της περιοχής (υλικά ή άυλα).
- Επισημάνσεις σχετικά με πολιτιστικά στοιχεία που κινδυνεύουν ή παραμένουν άγνωστα.
- Συνοπτικές ιδέες για αξιοποίηση των ΤΠΕ (π.χ. εφαρμογή, βίντεο, ψηφιακή πλατφόρμα, social media, QR κώδικες).
- Προτάσεις για την ενεργοποίηση της κοινότητας/νέων.
- Ένα θετικό παράδειγμα άλλης περιοχής (αν υπάρχει).
-

2. Προφορική παρουσίαση (1–2 λεπτά ανά ομάδα)

Ο εκπρόσωπος της ομάδας παρουσιάζει στην ολομέλεια:

- Ένα σημαντικό πολιτιστικό στοιχείο της περιοχής.
- Μια ψηφιακή πρόταση για την ανάδειξή του (π.χ. δημιουργία ψηφιακού μουσείου, χρήση podcast, αφήγηση στο TikTok, virtual tour κ.λπ.).

Βιβλιογραφία:

- De Varine, H. (2017). *Cultural Heritage and Local Development*. Routledge.
- Graham, B., Ashworth, G. J., & Tunbridge, J. E. (2000). *A Geography of Heritage: Power, Culture and Economy*. Arnold.
- Giaccardi, E. (Ed.). (2012). *Heritage and Social Media: Understanding Heritage in a Participatory Culture*. Routledge.
- Smith, L. (2006). *Uses of Heritage*. Routledge.
- UNESCO. (2003). *Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage*. Paris.
- Kalay, Y. E., Kvan, T., & Affleck, J. (Eds.). (2008). *New Heritage: New Media and Cultural Heritage*. Routledge.

Τοπική πολιτιστική ανάπτυξη και ΤΠΕ

Ερωτήσεις

Αλέξανδρος Γ. Καπανιάρης

Μεταδιδακτορικός Ερευνητής Δ.Π.Θ.

Καθηγητής – Σύμβουλος Ε.Α.Π. – ΨΑΕ60